

אמרו לו: מה בין טמאה לטהורה?

אמר להו: שהטהורה, נפשה לשמים — וגופה שלו לאכילה, ונמצא שהוא מהנהו, שהרי היא משתבחת לאכילה.

ואילו טמאה נפשה וגופה לשמים, שהרי היא לח-ב אסורה באכילה.

אמרו לו: אף הטמאה, נפשה לשמים — וגופה שלו, שאם ירצה, הרי הוא מוכרה לעובדי כוכבים או מאכילה לכלבים, ונמצא שהוא נהנה בפטומה!

גמרא:

אמר רב יצחק בר חנניה אמר רב הונא: המודר הנאה מחבירו — מותר להשיא לו בתו.

הוי בה רבי זירא: במאי עסקינן?

אילימא בשנכסי אבי כלה אסורין על החתן, אם כן, היאך מותר לו למדיר להשיא למודר את בתו, הרי מוסר לו שפחה לשמשו — ומהנהו!

ואלא בנכסי חתן אסורין על אבי כלה, וקא משמע לן שמותר להשיאה לו, אף שעל ידי

והיינו, שאמר עמוס: אין אני מנביאי השקר שלכם, הנוטלים שכר כדי להנבא, שאין אני צריך לכך, ולא נהגתי כך, שעשיר אני, ובעל מקנה ונכסים. שבעל בתי בד אני, ויש לי שקמים בשפלה.

יונה, מנין לנו שהיה עשיר?

דכתיב: "וימצא אניה באה תרשיש ויתן שכרה וירד בה". ואמר רבי יוחנן: שנתן שכרה של ספינה כולה⁽¹⁰²⁾.

אמר רב רומנוס: שכרה של ספינה היא ד' אלפים דינרי דהבא.

ואמר רבי יוחנן: בתחלה היה משה למד תורה ומשכחה⁽¹⁰³⁾, עד שניתנה לו כמתנה. שנאמר: "ויתן אל משה ככלתו לדבר אתו".

מתניתין:

וזן המדיר את אשתו ואת בניו של המודר, אף על פי שהוא, המודר, חייב במזונותן.

ולא יזון את בהמתו של המודר, בין טמאה, בין טהורה. שהרי הוא מהנהו ממש, שעל ידי כך הבהמה נעשית מעולה בדמים.

רבי אליעזר אומר: זן את הטמאה, ואינו זן את הטהורה⁽¹⁰⁴⁾.

103. ביאר המהרש"א, דהיינו משום שאי אפשר לשכל אנושי לקבל כל מצוות התורה תוך זמן מועט של ארבעים יום. לכן אמר רבי יוחנן שבאמת היה משה לומד ומשכח, אלא שמתנת ה' היה לו שתקוים בידו ולא תשתכח. עיי"ש.

104. כתב הר"ן, דנ"ל דר"א לא שרי בטמאה אלא לזונה מזונות יתרים כדי לפטמה, משום

102. שכך הוא משמעות מה שנאמר "ויתן שכרה". והטעם שנתן שכר כולה, כתב המהרש"א שכן דרך הבורח, שמקדים עצמו בדרכו, והספן עדיין לא היה מוכן כל כך, ולא קיבל עדיין שכרו מהאנשים שבאו לילך גם כן תרשישה, והוא הקדים לתת שכר כולם, ולקבל אחר כך מהם השכר. עיי"ש.

אבל משיאו בתו בוגרת — ומדעתה.

אמר רבי יעקב: המדיר בנו, שנדר שלא ייהנה מבנו, לצורך תלמוד תורה, דהיינו, כדי שלא יתבטל בנו מלימודו⁽¹⁰⁶⁾, מותר עדיין הבן למלאות לו לאביו חבית של מים [משל אביו], ולהדליק לו את הנר.

והטעם, משום שמסתמא מדברים קטנים כאלו, שאינם מבטלין אותו מלימודו — לא הדירו⁽¹⁰⁷⁾(108).

רבי יצחק אמר: מותר הבן אף לצלות לו דג קטן.

אמר רבי ירמיה אמר רבי יוחנן: המודר

כך מתחייב החתן לזונה, ונמצא שהוא מהנה את אביה,

הרי גדולה מזו אמרו במשנתנו: זן את אשתו ואת בנו, ואף על פי שהוא חייב במזונות, ואת אמרת: מותר להשיא לו בתו? הרי משנשאת שוב אין אביה חייב במזונותיה, ואם כן, הרי אינו פורע עבורו את חובו, ופשיטא שמותר!

ואמרינן: לעולם, בשנכסי אבי כלה אסורים על החתן, ומדובר בביתו בוגרת, שמשאיה את עצמה, שכבר אין לאביה רשות בה. וכיון שהיא משיאה עצמה מדעתה⁽¹⁰⁵⁾, לכן מותר.

תניא נמי הכי: המודר הנאה מחבירו — אסור למדיר להשיא לו את בתו.

שאיין זו הנאה גמורה, ובאמת הוא הדין במדיר את חבירו מנכסיו, והאי דנקט המדיר בנו, מילתא דשכיחא קתני, והכי סבר נמי הרי"ן המובא בשמ"ק. אמנם המאירי כתב, דאף לשיטה זו, דווקא באב שאסר על בנו שרי.

עוד פירוש הביא הראמ"ה, דהדיר האב את בנו אם יעסוק במלאכה, ויבטל מתלמוד תורה.

107. הריטב"א הוסיף עוד: "והווי נמי מלאכות הצריכות לאב, ואין דרכו לעשותן בעצמו".

108. ובירושלמי במס' ביכורים תני: המדיר את בנו לת"ת, מותר למלאות לו חבית של מים ולהדליק לו את הנר. רבי יעקב בר אידי בשם רבי יוחנן, אף ליקח לו חפצים מן השוק. מה פליגין? כאן — באיש. כאן — באשה. אם היה אדם מסויים — עשו אותו כאשה. וביאר הרי"ן, דהיינו שאשה ואדם מסויים אין דרכן ליקח חפצים מן השוק, ואנן סהדי דאדעתא דהכי לא אדריה. אבל איש שאינו מסויים, כיון שדרכו לילך בשוק, אפילו בהני אדריה.

דס"ל דכיון דטמאה אינה עומדת לאכילה, אלא למלאכה בלבד, אם כן אין נהנין בעלים בפטומה, דאדרבה, מפנקא טפי — ולא עבדא שפיר. אבל במזונות הצריכין לכדי חייה לא התיר רבי אליעזר, שבזה ודאי מהנהו. ומשום שת"ק שנה בסתם "ולא יזון את בהמתו בין טמאה בין טהורה", שמשמע שבכולהו גווני דמתסר בטהורה — מתסר נמי בטמאה, השיב לו רבי אליעזר שלא כך הדבר, אלא איכא גוונא שזן את הטמאה — אע"פ שאינו זן את הטהורה. והביא שהרשב"א כתב בהפך, וכתב שלא נתחוויר דבריו.

105. כך פירש הרי"ן. עוד פירש, שמה שאומרת הגמרא "מדעתה", היינו לאפוקי מדעת החתן. שאם עשה החתן את אביה שליח לדבר עמה על עסקי נשואין — אסור, שהרי הוא מהנהו.

106. עוד הביא הרא"ש, שיש מפרשים, שהדירו אביו מנכסיו, לפי שלא היה רוצה ללמוד. והכי איתא ברש"י המובא בראמ"ה. וכתב דהטעם לפי

תניא, יהושע איש עוזא אומר: זן המדיר את עבדיו ושפחותיו הכנענים של המודר במזונות יתרים.

ולא יזון את בהמתו, בין טמאה — בין טהורה, ואף במזונות יתרים, ודלא כרבי אליעזר של משנתינו.

מאי טעמא?

עבדיו ושפחותיו הכנענים — למנהרותא עבידן⁽¹¹¹⁾. דהיינו, שאינם עומדים לאכילה, אלא לנחירה בעלמא⁽¹¹²⁾. ולכן מותר לזונם מזונות יתרים, לפי שאינו נהנה בזה.

ואילו בהמה — לפטומא עבידא, והרי הוא נהנה בפטומה, שיכול למכרה לגוי בדמים יתרים.

הנאה מחבירו, מותר להשקותו כוס של שלום. ואף שמהנהו בכך, התירו מפני דרכי שלום⁽¹⁰⁹⁾, לפי שהיה דרכם בכך.

ודווקא כשהכוס של המודר — מותר. אבל אם היא של המדיר, הרי הוא מהנהו ממש — ואסור⁽¹¹⁰⁾.

מאי ניהו [מהו] כוס של שלום?

הבא תרגימו: כוס של בית האבל, שדרך לשתות שם יין.

במערבא אמרי: כוס מים חמים של בית המרחץ. שהרוחץ ולא שתה מים חמים, דומה כתנור שהסיקהו מבחוץ ולא מבפנים [כדאיאתא במסכת שבת מא א].

שנינו במשנתנו: ולא יזון את בהמתו בין כו.

אדם השותים, לא מטי ליה הנאה כל כך לאבל עצמו. וכן כוס של בית המרחץ, הנאה מועטת היא.

ובתוס' ר"ד כתב הטעם: דאדעתא דהכי לא נדר, שלא יגמול עמו חסד. והרא"מ המובא בשמ"ק כתב: דהרבה בני אדם אחרים באים שם לשתות עמו לנחמו, מפקירו לכל העולם.

111. יש גורסין: "למנקרותא". והיינו, לנקר את הבית ולתשמיש בלבד הם עומדים. ויש גורסין: "למנהרותא". והיינו, לשירות ולמלאכה, וליכא קפידא בין כחוש לשמן [ריטב"א ומאירי ועוד ראשונים].

112. כך פירש הר"ן. והרש"ש כתב דבתמיהא הוא: וכי למנהרותא עבידן? האם הם עשויין לנחרם לצורך אכילה?!

ובראמ"ה איתא, דהבבלי חולק על הירושלמי בהא, שהרי ר' יעקב בר אידי ור' יצחק לא אמרו שמותר לו ליקח לצורך אביו חפצים מן השוק. וכן כתב הכ"מ בדעת הרמב"ם.

109. כך משמע בר"ן, שזהו טעם ההיתר. אבל הריטב"א כתב, דמסתמא אדעתא דהכי לא נדר. והמאירי כתב בטעם ההיתר: "מתוך שהיא הנאה מועטת בתשמיש מיעוט, ובמקום הדחק התירו".

והרמב"ם כתב דמותר מפני שאין בזה הנאה. וביאר הראמ"ה את דבריו, שאין הוא שותה לרוות צמאו, אלא להתנחם. ובבית המרחץ — לרפואה. ועיי' בהשגות הראב"ד, דמשמע שס"ל שההיתר משום מצוה.

110. כך כתב הר"ן. אבל הרא"ש כתב, שאף כוס שלו מותר בבית האבל, שכיון שמרובים שם בני

מתניתין:

המודר הנאה מחבירו, ונכנס לבקרו בזמן מחלתו, עומד, אבל לא יושב.

ומרפאו רפואת נפש, אבל לא רפואת ממון. ובגמרא יתבאר מהי רפואת הנפש, ומהי רפואת ממון.

גמרא:

לט-א והוינן בה: במאי עסקינן?

אי בשנכסי מבקר אסורין על החולה, אם כן, אפילו כשהוא יושב נמי יהא מותר, שהרי המבקר מקיים את המצוה המוטלת עליו, והחולה רק ממילא נהנה.

אי בשנכסי חולה אסורין על המבקר, אפילו עומד נמי לא! שהרי הוא נהנה בדריסת הרגל!

אמר שמואל: לעולם בשנכסי מבקר אסורין על החולה. ומדובר במקום שנוטלין שכר על הישיבה אצל החולה, ואין נוטלין שכר על העמידה. ולכן, אם אינו רוצה ליטול ממנו שכר, מותר לבקרו דווקא מעומד, שהרי ממילא אין נוטלין על כך שכר, ואינו מהנהו בכלום. אבל אם מבקרו יושב ואינו נוטל שכר, נמצא מהנהו!

והוינן בה: מאי פסקא? למה יטלו שכר דווקא על הישיבה, ולא יטלו על העמידה? (113)

ומבארינן: באמת יש מקומות שהחמירו על עצמן שלא ליטול שכר אפילו על ישיבה, למרות שמותר ליטול על כך שכר, משום שלקיום מצות ביקור חולים — די בעמידה, אפילו הכי, כדי שלא יבאו ליטול שכר על העמידה, החמירו על עצמן שלא ליטול שכר אף על הישיבה. ובאותן מקומות מותר לבקר בין עומד בין יושב.

אלא הא קא משמע לן, בדרך אגב, דאף במקום שאין מחמירין על עצמם, ונוטלין שכר, על הישיבה — בעי, מותר למשקל שכר, אבל על העמידה — לא בעי אסור לו למשקל שכר.

ולכן שנה התנא "נכנס לבקרו עומד", משום שדבר זה מתקיים בכל מקום. אבל לבקר יושב, יש מקומות שאסור. דהיינו, במקום שאין מחמירין על עצמן בישיבה שלא ליטול שכר, נמצא שהחולה חייב בשכרו, וכשאינו נוטל ממנו כלום — נמצא מהנהו.

ואיבעית אימא, בכל ענין מדבר התנא, אפילו במקום שאין נוטלים שכר כלל, אלא שגזרו חכמים שלא יבקר כשהוא מיושב, בדרבי שמעון בן אליקים, שאמר בענין אחר: גזירה שמא ישא בעמידה.

הכא נמי, לכן אסור לבקרו מיושב, גזירה שמא ישא בישיבה יותר מצורך ביקור חולים, ונמצא שמהנהו שלא לצורך מצותו.

אבל בעמידה לא חוששים. שכיון שאתה מצריכו לעמוד, יש לו היכר, ולא ישתהה יותר ממצותו.

משכחת לה איפכא, דמותר לבקרו מיושב ולא מעומד, במקום שנוטלין שכר על העמידה, ואין

113. הביאור הוא לפי המפרש. ובריטב"א הגירסא "מאן פסקה", ופירש, דהא זימנין